

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

СЮЙВА ІРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 349.42:349.6

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ
У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ**

12.00.06 «Земельне право; аграрне право;
екологічне право; природоресурсне право»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Єрмоленко Володимир Михайлович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри аграрного, земельного
та екологічного права імені академіка В. З. Янчука

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Уркевич Віталій Юрійович,
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого,
професор кафедри земельного та аграрного права

кандидат юридичних наук, доцент
Браніцький Олександр Миколайович,
адвокат, директор ТОВ «РДМ ГРУП»

Захист відбудеться «27» квітня 2017 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Генерала Родимцева, 19, навчальний корпус № 1, кімната 97

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розісланий « » березня 2017 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гафурова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Актуальність обраної теми дослідження на сучасному етапі визначається низкою соціальних, політичних, економічних та юридичних передумов. Питання вдосконалення правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві є актуальним з огляду на нинішній стан розвитку сільськогосподарського виробництва, який є загрозливим для гарантування продовольчої безпеки та продовольчої незалежності України. В цих умовах важливого значення набувають питання ефективного та раціонального використання лісових та інших природних ресурсів у сільськогосподарському виробництві. Сільськогосподарське виробництво нерозривно пов'язане із використанням природних ресурсів, особливе місце серед яких займають лісові ресурси. Враховуючи потужний потенціал лісової галузі України, можна стверджувати, що земельний та лісовий ресурсний потенціал нашої держави має забезпечити Україні не лише вихід з економічної кризи, а й повноцінний економічний розвиток та високий рівень добробуту її громадян.

На думку експертів Департаменту ООН з економічних і соціальних питань, в багатьох країнах ліси можуть бути джерелом харчування в періоди, коли населення відчуває нестачу продовольства. За оцінками ООН, від лісових ресурсів залежить благополуччя майже 1,6 мільярда людей. В Україні використання лісових ресурсів у сільському господарстві здатне поліпшити не лише продовольчу але й енергетичну безпеку, вирішити проблеми зайнятості, розвитку сільських територій тощо.

Особливої актуальності правові питання використання лісових ресурсів у сільському господарстві набувають в умовах проведення реформ. Адже, як зазначає В. І. Семчик, сьогодні українська лісова галузь перебуває у стані чергового реформування. Починаючи з 1919 року, це вже двадцять четверта спроба винайти ефективну модель управління нею, а отже, і правового забезпечення функціонування галузі. А розпочаті в 90-х роках минулого століття аграрна та земельна реформи і нині не мають логічного завершення.

Посилюється необхідність даного дослідження й відсутністю спеціальних комплексних теоретичних розробок у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві. Зазначені питання є недостатньо розробленими і в нормативно-правовому регулюванні. Усе вищезазване зумовлює необхідність і актуальність проведення спеціального комплексного вивчення правових проблем використання лісових ресурсів у сільському господарстві України.

Науково-теоретичну основу дослідження склали праці відомих вітчизняних вчених-правознавців у галузі аграрного, земельного, екологічного, природоресурсного та інших галузей права, зокрема, В. І. Андрейцева, Н. О. Багай, Г. І. Балюк, М. М. Бахуринської, А. Г. Бобкової, О. М. Браніцького, С. І. Бугери, М. Я. Ващишин, Ю. О. Вовка, Я. З. Гаєцької-Колотило, О. В. Гафурової, А. П. Гетьмана, М. А. Дейнеги, А. В. Духневича, А. С. Євстігнеєва, В. М. Єрмоленка, Н. В. Ільків, І. І. Каракаша, Т. О. Коваленко, Т. Г. Ковальчук, Н. Р. Кобецької, В. В. Костицького,

І. О. Костяшкіна, М. В. Краснової, Ю. А. Краснової, П. Ф. Кулинича, Н. Р. Малишевої, С. І. Марченко, А. М. Мірошніченка, В. Л. Мунтяна, В. П. Непійводи, В. В. Носіка, О. Ю. Піддубного, О. О. Погрібного, Е. В. Позняк, С. В. Разметаєва, В. І. Семчика, В. Д. Сидор, А. К. Соколової, А. М. Статівки, Н. І. Титової, О. М. Туєвої, В. Ю. Уркевича, М. М. Чабаненка, Ю. С. Шемшученка, М. В. Шульги, В. В. Янчука, В. З. Янчука та ін.

В роботі використані доробки вчених радянської, російської та зарубіжної науки в галузі колгоспного, сільськогосподарського, аграрного, земельного, екологічного, природо ресурсного права: С.О. Балашенка, З.С. Беляєвої, С.О. Боголюбова, Г.Ю. Бистрова, Л.І. Дембо, М.І. Козиря, О.І. Красова, М.І. Краснова, Г.М. Полянської та ін.

Дослідження проведено з урахуванням фундаментальних праць із загальної теорії права: В. О. Качур, А. М. Колодія, В. О. Котюка, В. В. Ладиченка, П. М. Рабіновича, О. Ф. Скакун, М. В. Цвіка та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука відповідно до наукового плану кафедри в межах програми наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Проблеми удосконалення системи аграрного законодавства» (номер державної реєстрації 011U001680).

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – розкриття сутності правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві, формулювання наукових висновків та внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства з питань використання лісових ресурсів у сільському господарстві України.

Відповідно до поставленої мети визначено основні завдання:

- проаналізувати наукові та нормативні джерела за темою дисертації;
- дослідити юридичну природу використання лісових ресурсів у сільському господарстві України та надати характеристику основним юридичним ознакам;
- визначити особливості об'єктного та суб'єктного складу правовідносин у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві України;
- розглянути правові форми використання лісових ресурсів у сільському господарстві України;
- розробити науково-обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання суспільних відносин у досліджуваній сфері.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві України.

Предмет дослідження – правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи стали діалектичний метод наукового пізнання, загальнонаукові (формально-логічний, методи аналізу й синтезу, системний) та спеціально-наукові методи (історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий).

Дослідження стану наукових розробок у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві України було проведено за допомогою діалектичного методу в поєднанні, взаємозв'язку та розвитку соціальних, екологічних і юридичних чинників. Формально-логічний метод сприяв визначенню ґрунтоутворювальних понять «природокористування у сільському господарстві», «лісокористування у сільському господарстві», «правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві», «виробник сільськогосподарської продукції», «сільськогосподарський товаровиробник» та висновків дисертаційного дослідження. Метод аналізу покладено в основу вивчення наукового доробку вчених-правників за темою дослідження, а також визначення колізій і прогалин у нормативно-правових актах, що врегульовують відносини у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві України. Метод синтезу допоміг виділити основні форми використання лісових ресурсів у сільському господарстві, з'ясувати їх сутність і зміст. Системний метод дав змогу виокремити юридичні ознаки використання лісових ресурсів у сільському господарстві. Історико-правовий метод застосовувався для здійснення ретроспективного огляду розвитку законодавства про використання лісових ресурсів у сільському господарстві України. Формально-юридичний метод сприяв з'ясуванню змісту правових норм відповідного законодавства і розроблення пропозицій щодо його вдосконалення. За допомогою порівняльно-правового методу здійснювалося зіставлення норм вітчизняного законодавства у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві з відповідними зарубіжними аналогами.

Застосовані методи сприяли проведенню оцінки сучасного стану правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві, виокремленню існуючих недоліків у цій сфері та формулюванню пропозицій щодо їх усунення науково-теоретичного і практичного характеру.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є одним із перших у юридичній науці України комплексним дослідженням правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві.

У дисертації сформульовано наступні теоретичні висновки та практичні рекомендації, які виносяться на захист:

уперше:

– визначено правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві як здійснюваний за допомогою правових норм та на підставі правових принципів юридичний вплив, спрямований на впорядкування відносин у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві, які виникають з приводу особливого об'єкта, між виробником сільськогосподарської продукції та іншими суб'єктами правовідносин з дотриманням встановлених законодавством вимог, обмежень та заборон;

– обґрунтовано, що наявність відносно відособленої сукупності правових норм, пов'язаних метою та принципами правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві, свідчить про формування міжгалузевого інституту правового регулювання використання лісових ресурсів

у сільському господарстві у системі аграрного, екологічного, природо-ресурсного права України;

– встановлено, що використання лісових ресурсів у сільському господарстві реалізується через правовідносини, які за своєю юридичною природою є аграрно-правовими, оскільки одним із суб'єктів завжди є виробник сільськогосподарської продукції, виникають з приводу використання лісових ресурсів з метою виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, сталого розвитку сільських територій. Обґрунтовано, що правовідносини з використання лісових ресурсів у сільському господарстві є комплексними міжгалузевими, а їх правове регулювання здійснюється нормами аграрного, екологічного, природо-ресурсного та інших галузей права.

– доведено, що правове регулювання відносин в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві базується на основі оптимального балансу публічних та приватних інтересів. Приватні інтереси знаходять свій прояв у використанні лісових ресурсів у сільськогосподарській діяльності з метою отримання максимального прибутку. Публічні інтереси полягають у забезпеченні продовольчої безпеки, в тому числі шляхом виробництва сільськогосподарської продукції у лісовому господарстві, задоволенні потреб сільського населення у лісових ресурсах, забезпеченні раціонального використання та охорони лісових ресурсів як одного із чинників підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва;

– розкрито юридичну природу використання лісових ресурсів у сільському господарстві через наступні особливості: 1) необхідність поєднання у правовому регулюванні приписів аграрного, екологічного, природо-ресурсного, господарського та інших галузей права; 2) є специфічним видом господарської діяльності, яка полягає у використанні особливих лісових ресурсів з метою виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та сталого розвитку сільських територій; 3) реалізується через специфічні правовідносини, які виникають у сфері суспільного виробництва, характеризуються специфічним суб'єктним та об'єктним складом, змістом та підставами виникнення, зміни і припинення; 4) передбачає дотримання встановлених законодавством вимог, обмежень та заборон; 4) характеризується специфічним інституційно-функціональним управлінням; 5) юридична відповідальність за правопорушення в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві передбачає оптимальне поєднання заходів адміністративної, кримінальної, майнової, еколого-правової та аграрно-правової відповідальності.

удосконалено:

– теоретичні підходи щодо підстав та умов здійснення виробниками сільськогосподарської продукції суб'єктивних прав саме у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві, які полягають в наступному: 1) суб'єкт має бути наділений необхідною правосуб'єктністю у сфері виробництва сільськогосподарської продукції; 2) суб'єкт має набути правовий статус лісокористувача, що передбачає використання лісових ресурсів на

законних підставах (право постійного користування, оренди тощо);
3) дотримання вимог, обмежень та заборон, встановлених аграрним, земельним, екологічним, природоресурсним законодавством щодо користування лісовими ресурсами;

– положення щодо суб'єктного складу правовідносин в сфері використання лісових ресурсів. Обґрунтовано висновок про те, що фермерські господарства з відокремленими садибами є перспективною формою господарювання, що спроможна забезпечити розвиток приватних лісоволодінь з метою залучення інвестицій у лісове господарство, розвитку конкуренції в цій сфері;

набули подальшого розвитку:

– наукові підходи, згідно з якими інтегрованим об'єктом правовідносин, що виникають в досліджуваній сфері, є ліс, а диференційованим є лісові ресурси, а саме: 1) сировинні ресурси деревного походження (деревина, деревна зелень, кора); 2) сировинні ресурси недеревного походження (гриби, ягоди, плоди, горіхи, лікарські ресурси, кормові і технічні ресурси недеревної рослинності тощо); 3) ресурси тваринного походження (лісова фауна, яйця, мед та ін.); 4) різноманітні корисні властивості (здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню тощо), що використовуються для задоволення суспільних потреб;

– положення про основні правові форми використання лісових ресурсів у сільському господарстві, якими є: 1) використання лісових ресурсів у сільськогосподарському виробництві як різновид інтеграції сільського та лісового господарства з метою зменшення монофункціональності агропромислового комплексу України; 2) використання лісових ресурсів для потреб сільського господарства як один із способів забезпечення збалансованого розвитку агроландшафтів та підвищення урожайності сільськогосподарських культур, а також як окремий напрям диверсифікації сільськогосподарського виробництва;

– пропозиції з внесення змін і доповнень до чинного законодавства України в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані у роботі положення, висновки і рекомендації можуть бути використані:

– у науково-дослідній діяльності – для подальшого розвитку юридичної науки в частині наукових розробок, спрямованих на вдосконалення механізму правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України;

– у нормотворчій діяльності – при розробленні нових нормативно-правових актів і вдосконаленні відповідного чинного аграрного, екологічного, природоресурсного законодавства України, що сприятиме ефективнішому регулюванню відносин у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві;

– у навчальному процесі – при підготовці навчально-методичної

літератури та викладанні навчальних дисциплін «Аграрне право», «Екологічне право».

Апробація результатів дисертації. Основні пропозиції, практичні рекомендації та висновки дисертації обговорювалися та були схвалені на засіданнях кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука. Окремі положення і пропозиції дисертації доповідалися на міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових та науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема: «Національний та міжнародно-правовий вимір стійкого розвитку» (м. Львів, 2012 р.); «Право та суспільні відносини: умови та способи гармонізації» (м. Харків, 2012 р.); «Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин» (м. Хмельницький, 2013 р.); «Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі» (м. Харків, 2014 р.); «Сучасні тенденції та перспективи розвитку аграрного, земельного та екологічного права» (м. Київ, 2015 р.); «Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин» (м. Львів, 2016 р.); «Сучасні тенденції розвитку національного законодавства» (м. Київ, 2016 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційної роботи опубліковано у 15 наукових працях, з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових виданнях інших держав та 7 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 187 сторінок комп'ютерного тексту. Список використаних джерел налічує 268 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його теоретичні, методологічні та теоретичні основи, сформульовано новизну наукових положень, що виносяться на захист, практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації та публікації за темою, вказано структуру й обсяг роботи.

У першому розділі **«Теоретико-правові та законодавчі засади використання лісових ресурсів у сільському господарстві України»** проведено теоретико-правову характеристику використання лісових ресурсів у сільському господарстві, досліджено розвиток наукової думки з питань використання лісових ресурсів у сільському господарстві, здійснено аналіз законодавства в досліджуваній сфері та визначено шляхи його вдосконалення.

У підрозділі 1.1 **«Правові питання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України у наукових джерелах»** висвітлено основні положення наукових праць з досліджуваної проблематики. В юридичній літературі як радянського, так і сучасного періоду проводились окремі

дослідження, присвячені правовим питанням природокористування в агропромисловому комплексі. Правові питання використання лісових ресурсів у сільському господарстві фрагментарно знайшли своє відображення в роботах щодо правового регулювання охорони та раціонального використання природних ресурсів в сільському господарстві та правового регулювання охорони та раціонального використання лісів в сільському господарстві. При цьому, основною тенденцією розвитку наукових досліджень було розроблення спочатку питань диференційованої охорони та використання природних об'єктів і пізніше, на цій основі, утвердження тенденції до інтегрованої еколого-правової оцінки природоохоронних відносин та раціонального використання природних ресурсів.

Окремі правові аспекти з означеної проблематики висвітлювались в межах визначення правового режиму колгоспних лісів, а питання виробництва сільськогосподарської продукції в лісовому господарстві – через призму правового регулювання побічних лісокористувань.

Аналіз сучасної юридичної літератури свідчить про певну правонаступність теоретичних розробок, наукових ідей, висновків та рекомендацій науки радянського колгоспного, сільськогосподарського та екологічного права в науці аграрного права України. Можна відзначити активізацію досліджень окремих правових питань як в сфері сільськогосподарського виробництва, так і в сфері використання лісових ресурсів.

Незважаючи на те, що ще у 1962 р. професор Л. І. Дембо вказував на належність відносин в сфері лісорозведення та ведення лісового господарства до сільськогосподарської діяльності та предмету аграрного права, в доктрині аграрного права відсутнє комплексне дослідження правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві. В науковій літературі не досліджено поняття та юридичні ознаки використання лісових ресурсів у сільському господарстві України, не розкрито особливості суб'єктно-об'єктного складу правовідносин в зазначеній сфері, не розроблено правові форми використання лісових ресурсів у сільському господарстві, що негативно впливає на стан законодавчого забезпечення регулювання сучасних аграрних відносин.

У підрозділі 1.2 *«Законодавче забезпечення використання лісових ресурсів у сільському господарстві України»* здійснено аналіз конституційних та законодавчих засад використання лісових ресурсів у сільському господарстві. Зазначається, що в межах національного законодавства сільське та лісове господарство розглядаються як взаємопов'язані галузі економіки.

Законодавче забезпечення використання лісових ресурсів у сільському господарстві закріплено нормами аграрного, екологічного, природоресурсного, адміністративного та інших галузей права. Умовно їх можна поділити на загальні та спеціальні, що віддзеркалює особливості співвідношення єдності і диференціації правового регулювання суспільних відносин в сфері використання лісових природних ресурсів у сільському господарстві України.

Наявність відносно відособленої сукупності правових норм, пов'язаних метою та правовими принципами регулювання використання лісових ресурсів у

сільському господарстві свідчить про формування міжгалузевого інституту правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві у системі аграрного, екологічного, природоресурсного права України.

Додатково в межах даного розділу розглянуто шлях адаптації національного законодавства до законодавства ЄС, що здійснюється в рамках реалізації інтеграційних процесів та реалізації зобов'язань України у відповідності із підписаною Угодою про Асоціацію. Звертається особлива увага на необхідність адаптації не тільки безпосередньо норм законодавства, а й термінологічної бази, що використовується в межах Європейського Союзу, а також запозичення ділової практики. Наразі, Україна і ЄС вживають різні словники щодо використання лісів як буквально, – в сенсі глосарію термінів, так загально, – в сенсі понятійного апарату. Зроблено висновок, що процес адаптації національного аграрного законодавства до стандартів ЄС ще є далеким від завершеності. Також відмічено тенденцію до декларативного характеру окремих законодавчих змін в даній сфері.

Виділено характерні ознаки законодавства європейських країн щодо використання лісових ресурсів у сільському господарстві. Зроблено висновок, що більшість європейських країн питання використання недеревної продукції вирішила шляхом регулювання використання недеревної продукції та надання рекреаційних послуг саме лісовими законами. Лише окремі країни мають, крім відповідних законів про полювання, збір грибів та ягід (Італія), рекреацію (Норвегія, Фінляндія), спеціальні закони про використання недеревної продукції і послуг.

Доведено, що чинне законодавство з питань використання лісових ресурсів у сільському господарстві потребує вдосконалення з огляду на неузгодженість нормативно-правових актів у цій сфері, наявність застарілих норм та необхідність адаптації законодавства щодо використання лісових ресурсів у сільському господарстві до аспис Європейського Союзу.

Розділ другий **«Загальна характеристика правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України»** присвячено дослідженню юридичної природи використання лісових ресурсів у сільському господарстві та характеристиці особливостей об'єктно-суб'єктного складу правовідносин в зазначеній сфері.

У підрозділі 2.1 *«Юридична природа використання лісових ресурсів у сільському господарстві України»* розкрито юридичну природу використання лісових ресурсів у сільському господарстві через особливості, зумовлені специфікою правовідносин, що виникають в цій сфері. До таких особливостей належать: 1) необхідність поєднання у правовому регулюванні приписів аграрного, екологічного, природоресурсного, господарського та інших галузей права. Варто враховувати те, що основним джерелом правового регулювання відносин у досліджуваній сфері є закони, а не підзаконні нормативно-правові акти. Оскільки, згідно зі ст. 92 Конституції України виключно законами визначаються основи використання природних ресурсів; 2) є специфічним видом господарської діяльності, яка полягає у використанні особливих лісових

ресурсів з метою виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та сталого розвитку сільських територій; 3) реалізується через специфічні правовідносини, які виникають у сфері суспільного виробництва, характеризуються специфічним суб'єктним та об'єктним складом, змістом та підставами виникнення, зміни і припинення; 4) передбачає дотримання встановлених законодавством вимог, обмежень та заборон; 4) характеризується специфічним інституційно-функціональним управлінням; 5) юридична відповідальність за правопорушення в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві передбачає оптимальне поєднання заходів адміністративної, кримінальної, майнової, еколого-правової та аграрно-правової відповідальності.

Встановлено, що використання лісових ресурсів у сільському господарстві реалізується через правовідносини, які за своєю юридичною природою є аграрно-правовими. Запропоновано авторське визначення поняття правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві.

Правове регулювання відносин в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві базується на основі оптимального балансу публічних та приватних інтересів. Приватні інтереси знаходять свій прояв у використанні лісових ресурсів в сільськогосподарській діяльності з метою отримання максимального прибутку. Публічні інтереси полягають у забезпеченні продовольчої безпеки, в тому числі шляхом виробництва сільськогосподарської продукції у лісовому господарстві, задоволенні потреб сільського населення у лісових ресурсах, забезпеченні раціонального використання лісових ресурсів як одного із чинників підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Публічно-приватний характер правовідносин, що виникають в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві знаходить свій вияв у застосуванні як імперативних методів (надання дозволу, встановлення строків, способів використання лісових ресурсів і т. д), так і диспозитивних методів правового впливу (реалізація продукції, виконання робіт на договірній основі тощо).

У підрозділі 2.2 *«Особливості правового режиму лісових ресурсів, що використовуються у сільському господарстві України»* проаналізовано особливості правового режиму лісових ресурсів, що використовуються у сільському господарстві України. Проведено аналіз та співвідношення понять лісові рослини, лісові насадження, лісові ресурси, лісові ділянки, землі лісгосподарського призначення, ліс та ін.

Розкрито специфіку лісових ресурсів як засобів виробництва та предметів праці у сільськогосподарському виробництві.

Визначено, що інтегрованим об'єктом правовідносин, що виникають в досліджуваній сфері, є ліс, який є базою для ведення сільськогосподарського виробництва.

Залежно від виду аграрних правовідносин диференційованими об'єктами є конкретні лісові ресурси, а саме: 1) сировинні ресурси деревного походження (деревина, деревна зелень, кора); 2) сировинні ресурси недеревного походження

(гриби, ягоди, плоди, горіхи, лікарські ресурси, кормові і технічні ресурси недеревної рослинності тощо); 3) ресурси тваринного походження (лісова фауна, яйця, мед та ін.); 4) різноманітні корисні властивості (здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню тощо), що використовуються для задоволення суспільних потреб.

Розвинуто висловлене в спеціальній літературі (А. Бровдій) положення про те, що відділення лісових ресурсів із природного середовища, а також введення в господарський оборот, тобто використання лісових ресурсів для ведення господарської діяльності, тягне за собою перетворення перших на продукти лісу і набуття ними якостей товару або відповідно набуття ними статусу майна (у вигляді основних фондів або оборотних засобів) підприємства. Тобто, відносини переходять до сфери регулювання аграрного та господарського права. У зв'язку з цим підтримано, висловлені в юридичній літературі, підходи щодо необхідності вдосконалення термінології, зокрема в частині хибності визначення лісових ресурсів через категорію продукти лісу.

У підрозділі 2.3 *«Специфіка правового статусу суб'єктів в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві України»* досліджено правовий статус суб'єктів правовідносин в сфері використання лісових ресурсів.

Чинне законодавство не містить узагальненого переліку вимог до суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з використанням лісових ресурсів у сільському господарстві. Аналіз законодавства дозволяє виділити наступні умови здійснення виробниками сільськогосподарської продукції суб'єктивних прав у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві: 1) суб'єкт має бути наділений необхідною правосуб'єктністю у сфері виробництва сільськогосподарської продукції; 2) суб'єкт має набути статус лісокористувача, що передбачає використання лісових ресурсів на законних підставах (право постійного користування, оренда тощо); 3) дотримання вимог, обмежень та заборон, встановлених екологічним законодавством. Перелік таких вимог, обсяг обмежень тощо визначається з урахуванням виду сільськогосподарського виробництва (традиційне чи органічне), географічного розташування, екологічного та лісогосподарського стану лісів та інших показників.

Суб'єкти господарювання державної та комунальної власності як постійні лісокористувачі (державні лісогосподарські підприємства, державні сільськогосподарські підприємства, агролісгоспи тощо) мають найбільший обсяг правосуб'єктності порівняно з іншими суб'єктами господарювання, оскільки поряд із правомочностями в сфері сільськогосподарського виробництва здійснюють окремі функції з регулювання правовідносин в сфері ведення лісового господарства (виділення лісової ділянки, анулювання лісового квитка тощо).

Розділ третій «**Правові форми використання лісових ресурсів у сільському господарстві України**» присвячено характеристиці основних правових форм використання лісових ресурсів у сільському господарстві України та правового регулювання стимулювання їх розвитку.

Підрозділ 3.1 «*Правове регулювання використання лісових ресурсів для виробництва сільськогосподарської продукції*» присвячено аналізу законодавчих та наукових положень в зазначеній сфері. Вказується на те, що питання виробництва в лісовому господарстві сільськогосподарської продукції практично не врегульовані. Наразі можна говорити про безпосереднє регулювання в межах національного законодавства виключно окремих аспектів використання лісових ресурсів, а відповідно і земель лісогосподарського призначення для цілей сільського господарства. Це стосується, в першу чергу, використання земель лісогосподарського призначення для сільськогосподарських цілей, що може здійснюватися у формі побічного лісокористування, що врегульовано ч. 1 ст. 73 Лісового кодексу України: заготівля сіна, випасання худоби, розміщення пасік, заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, збирання лісової підстилки, заготівля очерету.

Варто відзначити, що відповідно до ст. 68 Лісового кодексу України спеціальне використання лісових ресурсів на сьогодні має здійснюватися на лісових ділянках, які виділяються для цієї мети, без надання земельних ділянок лісокористувачам. В зв'язку з цим, потребує приведення у відповідність до чинного законодавства п. 2 Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України, яким передбачено заготівлю другорядних лісових матеріалів та здійснення побічних лісових користувань виключно у межах відведених земельних ділянок лісового фонду.

У підрозділі 3.2 «*Правове регулювання використання лісових ресурсів для потреб сільського господарства*» встановлено, що однією з форм використання лісових ресурсів у сільському господарстві є використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей та проведення науково-дослідних робіт здійснюється з урахуванням вимог щодо збереження лісового середовища та природних ландшафтів, з дотриманням правил архітектурного планування приміських зон і санітарних вимог. На сьогодні це питання набуває особливої актуальності з огляду на закріплення за особистими селянськими господарствами права надавати послуги з використанням майна особистого селянського господарства, в тому числі і у сфері сільського зеленого туризму. Проте особливостей надання таких послуг законодавством не визначено.

Очевидно, що і для фермерських господарств з відокремленими фермерськими садибами використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних та інших цілей, поряд з іншими правовими формами використання лісових ресурсів, є перспективним напрямом господарської діяльності.

Використання лісових ресурсів для потреб сільського господарства є одним із способів забезпечення збалансованого розвитку агроландшафтів та підвищення урожайності сільськогосподарських культур. З метою підвищення

ефективності сільськогосподарського виробництва, охорони земель, як основного національного багатства України, та вирішення екологічних проблем функціонування сучасних агроландшафтів розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2013 р. № 725-р було схвалено Концепцію розвитку агролісомеліорації в Україні, яку передбачається реалізувати протягом 2014–2025 років.

На нашу думку, варто підтримати висловлену в спеціальній літературі думку, що питання категорійного статусу полезахисних лісових смуг і відповідно віднесення земельних ділянок, на яких вони знаходяться до сільськогосподарського чи лісогосподарського призначення має лише вторинний характер і його слід розглядати в залежності від суб'єкта господарської діяльності, якому будуть надаватися у власність чи користування ці землі.

ВИСНОВКИ

За результатами дисертаційного дослідження запропоновано розв'язання наукового завдання щодо вдосконалення правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України. Отримані результати сформульовано в наступних положеннях і висновках:

1. Встановлено, що в науці аграрного, земельного, екологічного, природо-ресурсного права дослідження окремих питань правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві здійснювалось за наступними напрямками: 1) щодо правового регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та організацій, характеризується тим, що питанням використання лісових ресурсів у сільському господарстві, не приділяється належної уваги; 2) щодо правового регулювання охорони та раціонального використання лісів в сільському господарстві, характеризується дослідженнями правового статусу колгоспних лісів та правового регулювання побічних лісокористувань; 3) щодо правового регулювання охорони та раціонального використання природних ресурсів в сільському господарстві, характеризується дослідженнями правових питань сільськогосподарського природокористування, в тому числі і лісокористування. Більш детальне вивчення правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві наразі відсутнє. Зазначене актуалізує необхідність дослідження поняття та юридичних ознак використання лісових ресурсів у сільському господарстві України, особливостей суб'єктно-об'єктного складу правовідносин в зазначеній сфері, правових форм використання лісових ресурсів у сільському господарстві.

2. Запропоновано підходи до класифікації правових норм, які регулюють відносини в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві, залежно від змісту правового регулювання: 1) загальні норми, які охоплюють норми Конституції України, міжнародних договорів, норми господарського права; 2) спеціальні норми, які охоплюють норми аграрного, земельного, екологічного, природоресурсного права.

3. Обґрунтовано висновок про те, що наявність відносно відособленої сукупності правових норм, пов'язаних метою та принципами правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві, свідчить про формування міжгалузевого інституту правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві у системі аграрного, екологічного, природоресурсного права України.

4. Визначено правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві як здійснюваний за допомогою правових норм та на підставі правових принципів юридичний вплив, спрямований на впорядкування відносин у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві, які виникають з приводу особливого об'єкта, між виробником сільськогосподарської продукції та іншими суб'єктами правовідносин з дотриманням встановлених законодавством вимог, обмежень та заборон.

5. Встановлено, що використання лісових ресурсів у сільському господарстві реалізується через правовідносини, які за своєю юридичною природою є аграрно-правовими, оскільки одним із суб'єктів завжди є виробник сільськогосподарської продукції, виникають з приводу використання лісових ресурсів з метою виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, розвитку сільських територій. Правовідносини з використання лісових ресурсів у сільському господарстві є комплексними міжгалузевими, а їх правове регулювання здійснюється нормами аграрного, екологічного, природоресурсного та інших галузей права.

6. Правове регулювання відносин в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві базується на основі оптимального балансу публічних та приватних інтересів. Приватні інтереси знаходять свій прояв у використанні лісових ресурсів у сільськогосподарській діяльності з метою отримання максимального прибутку. Публічні інтереси полягають у забезпеченні продовольчої безпеки, в тому числі шляхом виробництва сільськогосподарської продукції у лісовому господарстві, задоволенні потреб сільського населення у лісових ресурсах, забезпеченні раціонального використання та охорони лісових ресурсів як одного із чинників підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

7. Розкрито юридичну природу використання лісових ресурсів у сільському господарстві через наступні особливості: 1) необхідність поєднання у правовому регулюванні приписів аграрного, екологічного, природоресурсного, господарського та інших галузей права; 2) є специфічним видом господарської діяльності, яка полягає у використанні особливих лісових ресурсів з метою виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та сталого розвитку сільських територій; 3) реалізується через специфічні правовідносини, які виникають у сфері суспільного виробництва, характеризуються специфічним суб'єктним та об'єктним складом, змістом та підставами виникнення, зміни і припинення; 4) передбачає дотримання встановлених законодавством вимог, обмежень та заборон; 4) характеризується специфічним інституційно-

функціональним управлінням; 5) юридична відповідальність за правопорушення в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві передбачає оптимальне поєднання заходів адміністративної, кримінальної, майнової, еколого-правової та аграрно-правової відповідальності.

8. Визначено, що інтегрованим об'єктом правовідносин, що виникають в досліджуваній сфері, є ліс, а диференційованим є лісові ресурси, а саме: 1) сировинні ресурси деревного походження (деревина, деревна зелень, кора); 2) сировинні ресурси недеревного походження (гриби, ягоди, плоди, горіхи, лікарські ресурси, кормові і технічні ресурси недеревної рослинності тощо); 3) ресурси тваринного походження (лісова фауна, яйця, мед та ін.); 4) різноманітні корисні властивості (здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню тощо), що використовуються для задоволення суспільних потреб.

9. Підставами та умовами здійснення виробниками сільськогосподарської продукції суб'єктивних прав у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві є: 1) суб'єкт має бути наділений необхідною правосуб'єктністю у сфері виробництва сільськогосподарської продукції; 2) суб'єкт має набути правовий статус лісокористувача, що передбачає використання лісових ресурсів на законних підставах (право постійного користування, оренди тощо); 3) дотримання вимог, обмежень та заборон, встановлених аграрним, земельним, екологічним, природоресурсним законодавством щодо користування лісовими ресурсами. Перелік таких вимог, обсяг обмежень тощо визначається з урахуванням виду сільськогосподарського виробництва (традиційне чи органічне), особливостей географічного розташування лісів, екологічного та лісогосподарського стану лісів та інших показників.

10. Суб'єкти господарювання державної та комунальної власності як постійні лісокористувачі (державні лісогосподарські підприємства, державні сільськогосподарські підприємства, агролісгоспи тощо) мають найбільший обсяг правосуб'єктності порівняно з іншими суб'єктами господарювання, оскільки поряд із правомочностями в сфері сільськогосподарського виробництва здійснюють окремі функції з регулювання правовідносин в сфері ведення лісового господарства (виділення лісової ділянки, анулювання лісового квитка тощо).

11. Сформульовано й змістовно обґрунтовано висновок про те, що фермерські господарства з відокремленими садибами є перспективною формою господарювання, що спроможна забезпечити розвиток приватних лісоволодінь з метою залучення інвестицій у лісове господарство, розвитку конкуренції в цій сфері.

12. Встановлено, що основними правовими формами використання лісових ресурсів у сільському господарстві є: 1) використання лісових ресурсів у сільськогосподарському виробництві як різновид інтеграції сільського та лісового господарства з метою зменшення монофункціональності агро-

промислового комплексу України; 2) використання лісових ресурсів для потреб сільського господарства як один із способів забезпечення збалансованого розвитку агроландшафтів та підвищення урожайності сільськогосподарських культур, а також як окремий напрям диверсифікації сільськогосподарського виробництва.

13. Відповідно до ст. 68 Лісового кодексу України спеціальне використання лісових ресурсів на сьогодні має здійснюватися на лісових ділянках, які виділяються для цієї мети, без надання земельних ділянок лісокористувачам. В зв'язку з цим, потребує приведення у відповідність до чинного законодавства п. 2 Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України, яким передбачено заготівлю другорядних лісових матеріалів та здійснення побічних лісових користувань виключно у межах відведених земельних ділянок лісового фонду.

14. З метою підвищення ефективності використання та охорони лісосмуг та інших захисних насаджень у сільському господарстві необхідним є законодавче визначення правового режиму полезахисних лісових смуг залежно від суб'єкта господарської діяльності, якому будуть надаватися у власність чи користування ці землі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Сьюйва І. С. Особливості правового регулювання використання водних ресурсів у сільськогосподарському виробництві // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2012. № 20. Ч. 1. Т. 3. С. 53–55.

2. Сьюйва І. С. Правове регулювання використання земель фермерськими господарствами в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Вип. 21. Ч. 2. Т. 2. С. 106–109.

3. Сьюйва І. С. Розвиток наукової думки про правове становище фермерських господарств з відокремленими фермерськими садибами // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2013. Вип. 4. Т. 1. С. 236–239.

4. Сьюйва І. С. Правове регулювання державної підтримки фермерських господарств з відокремленими фермерськими садибами // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. 2013. Вип. 182. Ч. 2. С. 74–77.

5. Сьюйва І. С. Юридична природа використання лісових ресурсів у сільському господарстві України // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 6. Т. 2. С. 17–20.

6. Сьюйва І. С. Роль та значення лісових ресурсів у сільському господарстві України: правові питання // Право і громадянське суспільство. 2015. № 4 (12). С. 156–163.

Статті у наукових виданнях інших держав:

7. Сьюйва І. С. Конституционные и законодательные основы использования природных ресурсов в сельском хозяйстве Украины // Вестник

Евразийского гуманитарного института. 2012. № 4. С. 76–79.

8. Сьюва И. Конституционные и законодательные основы деятельности фермерских хозяйств с обособленными фермерскими усадьбами в Украине // *Legea Si Viata*. 2013. № 10/3. S. 206–209.

Тези наукових доповідей:

9. Власова І. С. (Сьюва І. С.). Питання адаптації українського законодавства до законодавства ЄС: екологічна відповідальність в агропромисловому комплексі // Національний та міжнародно-правовий вимір стійкого розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, м. Луцьк, 14 липня 2012 року: тези доповіді. Луцьк, 2012. С. 103–104.

10. Власова І. С. (Сьюва І. С.). Правове регулювання використання водних ресурсів у сільськогосподарському виробництві // Право та суспільні відносини: умови та способи гармонізації: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 22–23 червня 2012 року: тези доповіді. Х., 2012. Т. 2. С. 93–94.

11. Сьюва І. С. Правове регулювання членських відносин у фермерських господарствах України // Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин: Міжнародна науково-практична конференція, м. Хмельницький, 17–18 травня 2013 року: тези доповіді. С. 172–173.

12. Сьюва І. С. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства в сфері використання природних ресурсів для потреб сільського господарства // Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 19–20 грудня 2014 року. Х., 2014. С. 104–106.

13. Сьюва І. С. Окремі правові питання виробництва сільськогосподарської продукції у лісовому господарстві // Сучасні тенденції та перспективи розвитку аграрного, земельного та екологічного права: Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 90-річчю від народження академіка В. З. Янчука, м. Київ, 22–23 травня 2015 року: тези доповіді. К., 2015. С. 186–187.

14. Сьюва І. С. Правове регулювання виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції в лісовому господарстві на прикладі бджільництва // Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин: Міжнародна науково-практична конференція, м. Львів, 18 листопада 2016 року: тези доповіді. Львів, 2016. С. 261–263.

15. Сьюва І. С. Деякі правові питання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України та Німеччини // Сучасні тенденції розвитку національного законодавства: V Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 4–5 листопада 2016 року: тези доповіді. К., 2016. С. 186–187.

АНОТАЦІЯ

Сюйва І. С. Правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право». – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2017.

Дисертація містить комплексне дослідження правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України.

Проведено аналіз теоретико-правових та законодавчих засад використання лісових ресурсів у сільському господарстві України. Визначено місце норм, що регулюють відносини в сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві, у системі національного права України. Розкрито юридичну природу та правові форми використання лісових ресурсів у сільському господарстві. Досліджено суб'єктно-об'єктний склад правовідносин у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві.

На підставі проведеного дослідження розроблено теоретичні висновки та запропоновано конкретні зміни і доповнення до чинного законодавства України, що спрямовані на вдосконалення правового регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України.

Ключові слова: природокористування, сільське господарство, правове регулювання, лісові ресурси, сільськогосподарське виробництво, побічні лісокористування, раціональне використання лісових ресурсів.

АННОТАЦИЯ

Сюйва И. С. Правовое регулирование использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.06 «Земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсное право». – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2017.

Диссертация посвящена комплексному исследованию правового регулирования использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве Украины, формулировке на этой основе теоретических обобщений и практических рекомендаций по совершенствованию правового обеспечения в этой сфере.

Структура диссертации обусловлена целью и заданиями исследования. Диссертация состоит из введения, трех разделов, которые включают семь подразделов, выводов, списка использованной литературы. Во вступлении обосновывается актуальность темы исследования, научная новизна работы и ее практическое значение.

В первом разделе исследуются теоретико-правовая характеристика использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве, развитие научной мысли по вопросам использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве, осуществляется анализ законодательства в исследуемой сфере и определяются

пути его совершенствования.

Наличие относительно обособленной совокупности правовых норм, связанных целью и правовыми принципами регулирования использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве свидетельствует о формировании межотраслевого института правового регулирования использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве в системе аграрного, экологического, природо-ресурсного права Украины.

Раздел второй посвящен исследованию юридической природы использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве и характеристике особенностей объектно-субъектного состава правоотношений в указанной сфере.

Юридическая природа использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве раскрывается через такие особенности: 1) необходимость сочетания в правовом регулировании предписаний аграрного, экологического, природо-ресурсного, хозяйственного и других отраслей права; 2) является специфическим видом хозяйственной деятельности, которая заключается в использовании особых лесных ресурсов с целью производства сельскохозяйственной продукции, повышения эффективности сельскохозяйственного производства и устойчивого развития сельских территорий; 3) реализуется через специфические правоотношения, возникающие в сфере общественного производства, характеризуются специфическим субъектным и объектным составом, содержанием и основаниями возникновения, изменения и прекращения; 4) предполагает соблюдение установленных законодательством требований, ограничений и запретов; 4) характеризуется специфическим институционально-функциональным управлением; 5) юридическая ответственность за правонарушения в сфере использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве предполагает оптимальное сочетание мер административной, уголовной, имущественной, эколого-правовой и аграрно-правовой ответственности.

Особое внимание уделяется освещению правового режима лесных ресурсов, используемых в сельском хозяйстве Украины и специфике субъектного состава.

Третий раздел посвящен характеристике основных правовых форм использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве Украины, которыми являются: 1) использование лесных ресурсов в сельскохозяйственном производстве как разновидность интеграции сельского и лесного хозяйства с целью уменьшения монофункциональности агропромышленного комплекса Украины; 2) использование лесных ресурсов для нужд сельского хозяйства как один из способов обеспечения устойчивого развития агроландшафтов и повышение урожайности сельскохозяйственных культур, а также как отдельное направление диверсификации сельскохозяйственного производства.

В диссертационном исследовании сформулированы теоретические выводы о направлениях повышения эффективности использования лесных ресурсов в сельском хозяйстве, а также поправки к действующему законодательству.

Ключевые слова: природопользование, сельское хозяйство, правовое регулирование, лесные ресурсы, сельскохозяйственное производство, побочные лесопользования, рациональное использование лесных ресурсов.

ANNOTATION

Syuyva I. S. Legal regulation of use of forest resources in agriculture of Ukraine. – The Manuscript.

The thesis for a Candidate's degree in legal sciences on specialty 12.00.06 Land Law; Agricultural Law; Environmental Law; Natural Resource Law. – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

The thesis contains a comprehensive study of legal regulation of use of forest resources in agriculture of Ukraine.

Analysis of theoretical and legal and legislative framework of use of forest resources in agriculture of Ukraine was carried out. The place of norms regulating relations in the sphere of use of forest resources in agriculture in the national legal system of Ukraine was determined. Legal nature and legal forms of use of forest resources in agriculture were revealed. The subject-object structure of relationships in the sphere of use of forest resources in agriculture was studied.

Based on the research, theoretical conclusions were made and specific amendments to the current legislation of Ukraine aimed at improvement of legal regulation of use of forest resources in agriculture of Ukraine were proposed.

Key words: natural resources, agriculture, legal regulation, forest resources, agricultural production, secondary forest use, sustainable use of forest resources.